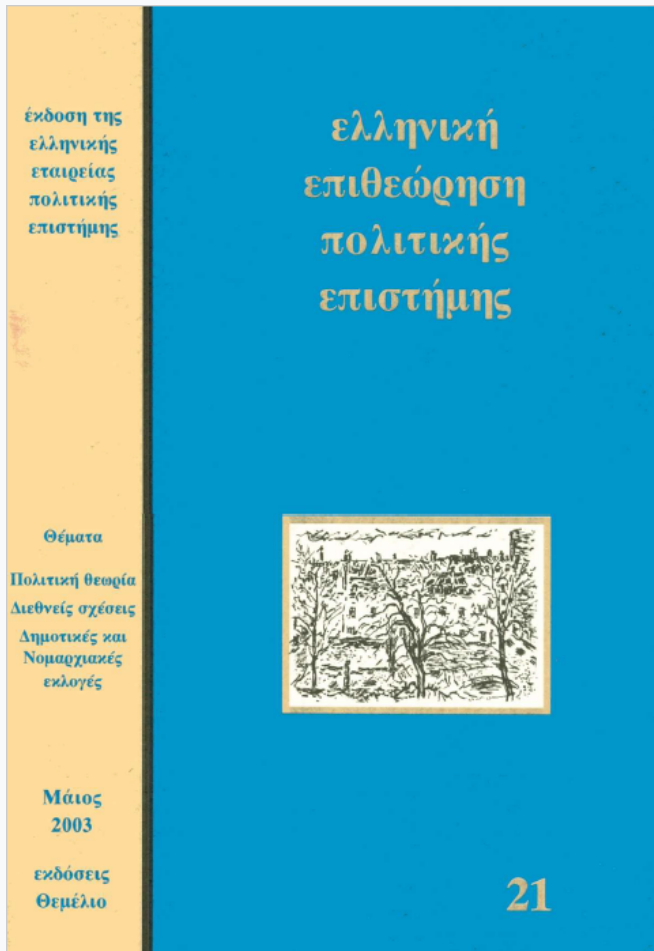

Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης

Τόμ. 21, Αρ. 1 (2003)

Κ. Αρβανιτόπουλος, Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ιδεολογικά ρεύματα. Χαρ. Παπασωτηρίο, Αμερικανικό Πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002.

Μαριλένα Κοππά

doi: [10.12681/hpsa.14770](https://doi.org/10.12681/hpsa.14770)

Copyright © 2017, Μαριλένα Κοππά

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κοππά Μ. (2017). Κ. Αρβανιτόπουλος, Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ιδεολογικά ρεύματα. Χαρ. Παπασωτηρίο, Αμερικανικό Πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 21(1), 181-184. <https://doi.org/10.12681/hpsa.14770>

δήποτε κοινωνία ορίζεται μέσα από τα συμβολικά αγαθά που δεν επιτρέπεται να τεθούν ποτέ υπό αγοραία διαπραγμάτευση. Τέτοια είναι το ανθρώπινο σώμα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες του, η πολιτική ελευθερία και η ψήφος, η θρησκεία και η πίστη, η δικαιοσύνη, οι σεξουαλικές σχέσεις και η αναπαραγωγή, αλλά και οι βασικές υπηρεσίες περιθάλψης, φροντίδας, παιδείας και ισότιμης συμμετοχής των ατόμων στο κοινό είναι και γίνεσθαι. Με άλλα λόγια, οι στοιχειώδεις δημόσιες παροχές και υπηρεσίες που αναφέρονται στο νέο απαρέγκλιτο συλλογικό αγαθό που έχει αναγνωρισθεί ως «ανθρώπινη αξιοπρέπεια». Δίχως την εξωαγοραία και ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών στα αγαθά αυτά δεν μπορεί να συγκροτηθεί συμβολικά η δημοκρατική κοινωνία.

Η μεγάλη συμβολή της συγγραφέως είναι ότι δεν κουράζεται να μας θυμίζει ότι οι λέξεις με τις οποίες αναπαριστάνουμε τον κόσμο ως αυτονόητα αμετάλλακτο είναι εμποτισμένες σε μια κρυμμένη και, συνθήως, ανομολόγητη εξουσιαστική σκοπιμότητα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

ΚΩΝ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ, *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ιδεολογικά ρεύματα, Ποιότητα*, Αθήνα 2000.
ΧΑΡΑΛ. ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, *Αμερικανικό Πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002*, Ποιότητα, Αθήνα 2002.

Τα δύο βιβλία των Χαρ. Παπασωτηρίου και Κων. Αρβανιτόπουλου, συμπληρωματικά σε μεγάλο βαθμό, είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την κατανόηση της σημερινής κρίσιμης συγκυρίας. Η κρίση με το Ιράκ ξαναφέρει, κατά δραματικό τρόπο, στο προσκήνιο τον ρόλο των ΗΠΑ στο παγκόσμιο σύστημα και καθιστά επίκαιρη την προσέγγιση των δύο συγγραφέων.

Το βιβλίο του Κωνσταντίνου Αρβανιτόπουλου επιχειρεί να συνδέσει τα κυρίαρχα πολιτικά ρεύματα, που είναι γνωστά από τη θεωρία των Διεθνών Σχέσεων, με τη δημιουργία και άσκηση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, να συνδυάσει τα θεωρητικά υποδείγματα με την αμερικανική παράδοση και τους πατέρες του αμερικανικού έθνους.

Η μελέτη ξεκινά με τον φιλελεύθερο ιδεαλισμό που βρΐσκει ανα-

φορές, αφενός στον απομονωτικό ιδεαλισμό που συνδέεται με τις παρακαταθήκες του Τόμας Τζέφερσον, αλλά και στον παρεμβατικό ιδεαλισμό του Γούντροου Ουίλσον.

Εξετάζοντας, στη συνέχεια, τον πολιτικό ρεαλισμό, ο συγγραφέας αναφέρεται στη σχολή του Άντριου Τζάκσον και την έμφαση που αυτός έδινε στο «πεπρωμένο του έθνους». Το ρεύμα αυτό δεν βασίστηκε στις αρχές του Διαφωτισμού αλλά στην έννοια της «κοινότητας», όπως εμφανίζεται μεταξύ των πρώτων βρετανών εποίκων. Αποτέλεσε πολιτική έκφραση του ρεύματος προς τη Δύση και των κατοίκων των παραμεθωρίων περιοχών, ατόμων καθολικής πίστης, βαθεία ατομικιστών. Για τους οπαδούς της σχολής αυτής, η ισχύς είναι το βασικό εργαλείο για την άσκηση πολιτικής. Δεν είναι υπερβολή να λεχθεί ότι μέρος της επιτυχίας των προέδρων Νίξον και Ρέηγκαν ήταν η επιλογή τους να συνδεθούν με τις τζακσονιές αξίες. Ακόμη και σήμερα, μέρος της πολιτικής Μπους έχει αναφορές σε αυτό το ρεύμα. Πρόκειται, κατά βάση, για μια σχολή πατριωτισμού που θεωρεί ότι δεν απαιτείται ηθικός λόγος για τον πόλεμο.

Δεύτερη περίπτωση ρεαλισμού αποτελεί η οικονομική πτυχή του αμερικανικού ρεαλισμού, επηρεασμένη από τον Χάμιλτον. Η έμφαση εδώ δίδεται στις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις οι οποίες αποτελούν τον καθοριστικό παράγοντα στην εξωτερική πολιτική. Και εδώ, η βάση είναι το εθνικό συμφέρον, μόνο που, ορίζεται αποκλειστικά με οικονομικά κριτήρια. Κατά τους οπαδούς της σχολής αυτής, το ελεύθερο εμπόριο και η παγκοσμιοποίηση μπορούν να οδηγήσουν σε σχέσεις θετικού αθροίσματος που προάγουν την ειρήνη και τη σταθερότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των ανωτέρω είναι η έμφαση στην αρχή της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και η αρχή των ανοιχτών συνόρων για τα αμερικανικά προϊόντα, χωρίς αυτό να συνεπάγεται αναγκαστικά και το άνοιγμα της αμερικανικής αγοράς στα ξένα προϊόντα. Η σχολή αυτή, αντίθετα με τη σχολή του απομονωτισμού, θεωρεί ότι η Αμερική έχει οικονομικά συμφέροντα σε όλον τον πλανήτη και για τον λόγο αυτό πρέπει να έχει παντού ενεργό συμμετοχή.

Τρίτη και τελευταία είναι η γεωπολιτική πτυχή του αμερικανικού ρεαλισμού. Επηρεάστηκε κυρίως από τους Μακίντεντ και Σπάικμαν. Σύμφωνα με αυτούς, η Ευρασία είναι ένα «παγκόσμιο νησί» και όποιος την ελέγχει, κυριαρχεί σε ολόκληρο τον κόσμο. Το ρεύμα αυτό καθόρισε την αμερικανική στρατηγική. Οι Ηνωμένες Πολιτείες ενεπλάκησαν σε δύο παγκοσμίους πολέμους και

στον Ψυχρό Πόλεμο για να εμποδίσουν την ανάδειξη μιας αντίπαλης δύναμης που θα μπορούσε να ελέγχει τον χώρο.

Στη συνέχεια, αναλύονται οι θεωρίες του διεθνούς συστήματος και εξετάζεται ο τρόπος που η Αμερική συμβάλλει στην οικοδόμησή του. Οι ΗΠΑ δεν έχουν ιστορική παράδοση σε ένα σύστημα ισορροπίας ισχύος πολυπολικό. Η χώρα είτε κάνει την επιλογή της απομόνωσης είτε, από τον 20ό αιώνα πλέον, «εισβάλλει» στο διεθνές σύστημα σε μια αντιπαράθεση με άλλες δυνάμεις. Μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα την εποχή Νίξον/Κίσιγκερ, επιχειρείται να δημιουργηθεί ένα τριαδικό σύστημα ισορροπίας ισχύος με τη Ρωσία και την Κίνα. Ο πατέρας Μπους το επιχείρησε, αν και τελικά έτεινε προς τη μονομέρεια και τον ηγεμονισμό.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι σχέσεις ΗΠΑ με την Ευρώπη. Ο συγγραφέας αναφέρεται στις σταθερές που χαρακτήρισαν τις σχέσεις επί Ψυχρού Πολέμου και αναδεικνύει, έτσι, τη διττή πολιτική των ΗΠΑ προς τη Γηραιά Ήπειρο, δηλαδή την τάση να προκρίνουν το ευρωκεντρικό μοντέλο στις οικονομικές σχέσεις και το ατλαντικό στην άμυνα. Το κείμενο καταλήγει εξηγώντας τις φυγόκεντρες δυνάμεις στον Ευρωατλαντικό χώρο, μετά την εξαφάνιση της σοβιετικής απειλής.

Το βιβλίο του Χαράλαμπου Παπασωτηρίου επιχειρεί να παρουσιάσει, αφενός, μια συνολική εικόνα της πολιτικής εξέλιξης των ΗΠΑ από το 1945 μέχρι το 2002 και, αφετέρου, μια ανάλυση της μεταπολεμικής διεθνούς πολιτικής από τη σκοπιά της σημαντικότερης δύναμης της εποχής. Η παράλληλη αυτή εξέταση των εσωτερικών και των διεθνών εξελίξεων επιτρέπει στον συγγραφέα να τονίσει τις διαδράσεις μεταξύ τους.

Στο εσωτερικό σκέλος ο συγγραφέας αναλύει την άνοδο και κυριαρχία της δημοκρατικής συμμαχίας του New Deal, που μεσουρανούσε στο αμερικανικό πολιτικό στερέωμα κατά την περίοδο 1932-68. Στην τριακονταεξαιτία αυτή εξελέγη μονάχα ένας ρεπουμπλικάνος πρόεδρος, ο Αϊζενχάουερ, που συγκυβερνούσε με δημοκρατικές πλειοψηφίες στο Κογκρέσο και ήταν αναγκασμένος να ακολουθήσει μετριοπαθή πολιτική συμβατή με το κοινωνικό κεκτημένο του New Deal. Η αχίλλειος πτέρνα της κυρίαρχης συμμαχίας του New Deal ήταν, κατά τον συγγραφέα, ότι περιλάμβανε, από τη μια πλευρά, τον συντηρητικό και ρατσιστικό Νότο και, από την άλλη, τους μαύρους και τους κεντροαριστικούς φιλελεύθερους

του Βορρά. Η αντίφαση αυτή διέλυσε τη συμμαχία του New Deal κατά την πολυτάραχη δεκαετία του 1960. Στη συνέχεια, οι ρεπουμπλικάνοι ηγέτες Νίξον και Ρέηγκαν αναδιέταξαν το αμερικανικό κομματικό σύστημα και δρομολόγησαν την άνοδο μιας νέας συντηρητικής συμμαχίας, η κυριαρχία της οποίας επιβεβαιώθηκε από τη νίκη των ρεπουμπλικανών στις ενδιάμεσες εκλογές του Κογκρέσου τον Νοέμβριο του 2002.

Στο διεθνές σκέλος, ο συγγραφέας αναλύει την απότομη μετάβαση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής από τον ακραίο απομονωτισμό της δεκαετίας του 1930 στην παγκόσμια αντικομμουνιστική σταυροφορία των δεκαετιών του 1950 και 1960. Η αμερικανική κοινωνία αντέδρασε αρχικά στις πρωτόγνωρες προκλήσεις της μεταπολεμικής εποχής με ανασφάλεια, που μετατράπηκε σε υστερία με τον Μακαρθισμό. Στο βιβλίο εξετάζονται οι μεγάλες επιτυχίες της αμερικανικής πολιτικής στον αναπτυσσόμενο κόσμο της δυτικής Ευρώπης και της Ιαπωνίας, που υπό την αμερικανική ηγεμονία γνώρισαν σταθερότητα και ευημερία χωρίς προηγούμενο. Στον Τρίτο Κόσμο, απεναντίας, η αμερικανική πολιτική υπήρξε σε μεγάλο βαθμό αποτυχημένη και κληροδότησε στη σημερινή εποχή βαθειά ρεύματα αντιαμερικανισμού. Ο συγγραφέας παρουσιάζει την προσπάθεια του Κένεντι να θέσει σε υγιέστερη βάση την αμερικανική προσέγγιση στα προβλήματα του Τρίτου Κόσμου, προσπάθεια που όμως πλήγηκε από το τέλμα του Βιετνάμ. Στη συνέχεια, αναλύονται διεξοδικά οι διαδοχικές προσπάθειες των Νίξον και Ρέηγκαν να ανασυγκροτήσουν τη μετά Βιετνάμ αμερικανική εξωτερική πολιτική, που συνέβαλαν στην τελική επικράτηση της Δύσης στον Ψυχρό Πόλεμο. Τα τελευταία κεφάλαια του βιβλίου αναλύουν τη μεταψυχροπολεμική εποχή και τα ζητήματα της παγκοσμιοποίησης, της διεθνούς τρομοκρατίας και της παγκόσμιας ισορροπίας ισχύος στον 21ο αιώνα.

Τα δύο κείμενα, με εξαιρετικό θεωρητικό υπόβαθρο και βασισμένα σε σημαντικότερη βιβλιογραφία, προσφέρουν στον αναγνώστη, ακόμη και σε αυτόν που δεν έχει εξειδικευμένες γνώσεις για θέματα αμερικανικής πολιτικής, μια πλήρη εικόνα της πολιτικής των ΗΠΑ και της θέσης της στο διεθνές σύστημα, παρέχοντας του ουσιαστικά τα εργαλεία για να κατανοήσει μια κρίσιμη περίοδο της παγκόσμιας ιστορίας, όπως αυτή που ζούμε τώρα.

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΚΟΠΠΑ